

CORNELIS SAFTLEVEN, GEBOREN TE
GORCUM IN 1607, OVERLEDEN TE
ROTTERDAM IN 1681
DOOR DR. E. WIERSUM

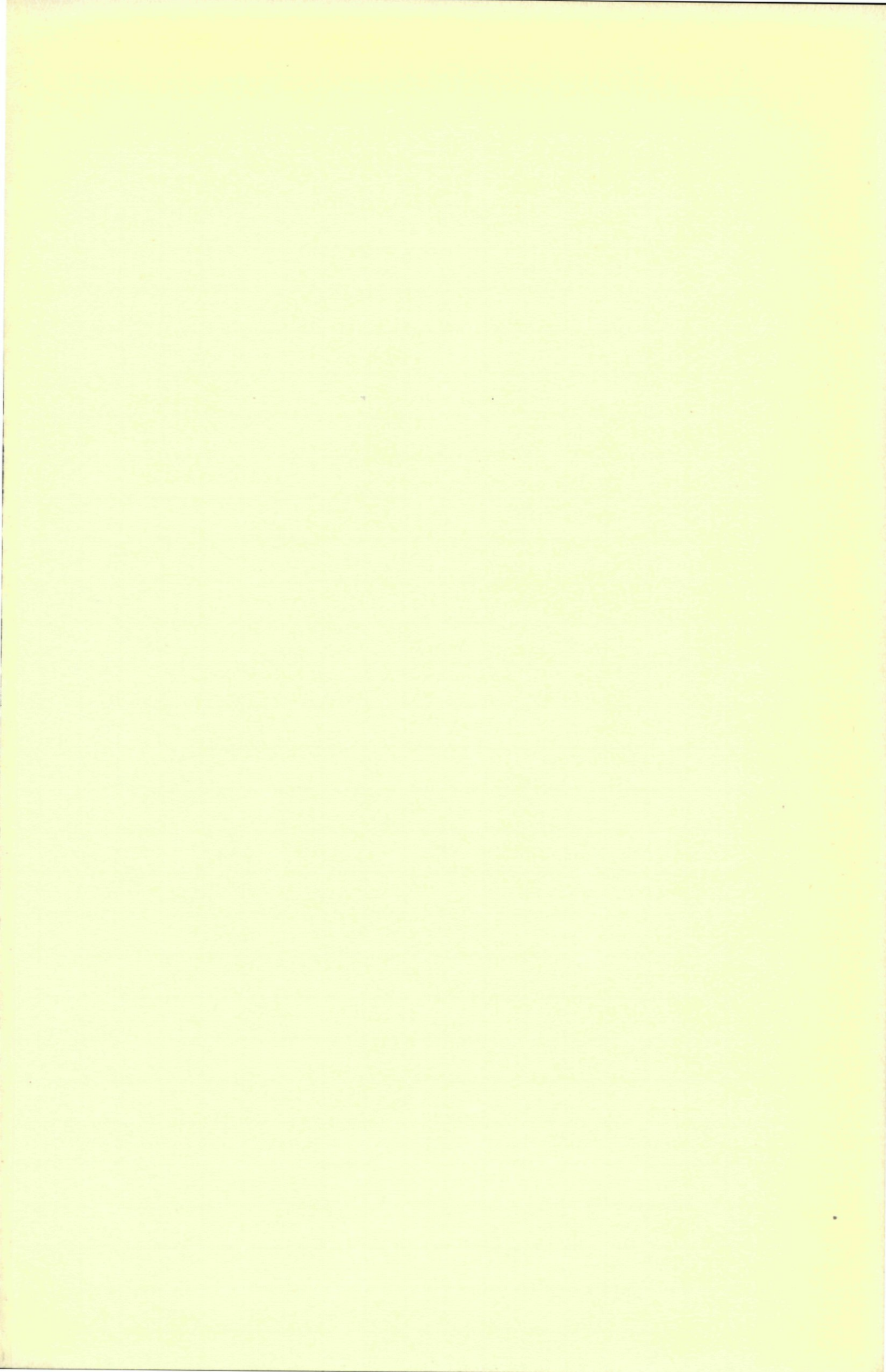
DE eenige aanwijzing voor Cornelis Saftleven's geboorte te Gorcum is de vermelding in het Rotterdamsche trouwboek bij zijn tweede huwelijk 29 Sept. 1655, namelijk: weduwnaar van Gorcum. Er is echter geen reden om aan de juistheid van deze verklaring te twifelen.

In 1627 is Cornelis 19 jaar; hij moet dus geboren zijn in 1607 of 1608. Ongelukkig begint het Gorcumsche doopboek pas met 1619. Zijn ouders, Harman Saftleven en Lijntjen Cornelis Moelants, zijn waarschijnlijk getrouwd in 1606 of 1607 of iets vroeger. Weer ongelukkig is er in het Gorcumsche kerkelijk trouwboek een hiaat van 1603–1614. Vóór 1603 is het huwelijk in dat trouwboek niet gevonden en evenmin in het trouwboek van het gerecht, dat reeds met 1583 begint ¹⁾.

Noch Cornelis' doop te Gorcum, noch het huwelijk zijner ouders aldaar is derhalve aan te toonen. Maar aannemende, dat hij er werkelijk geboren is, moeten wij daaruit meteen de gevolgtrekking maken, dat zijn vader Harman Harmansz Saftleven, die in 1602 te Rotterdam voorkomt, daarna naar Gorcum is vertrokken, daar gehuwd en vader geworden is en spoedig na de geboorte van zijn oudsten zoon weer in Rotterdam terug is gekomen, want zijn tweede zoon Herman, de latere Utrechtsche schilder, is in 1609 of 1610 (in 1627 wordt hij zeventien jaar oud genoemd) te Rotterdam geboren, zooals uit zijn trouwakte (15 Mei 1633) blijkt. Hiermee stemt overeen, dat het huwelijk der ouders te Rotterdam *niet* gevonden is; het doopboek begint pas met 1617. Cornelis kan dus slechts enkele jaren van zijn allerprilste jeugd te Gorcum hebben doorgebracht; van een later verblijf aldaar blijkt niemendal ²⁾.

1) De heer H. Brouwer, commies bij het Algemeen Rijksarchief, was zoo vriendelijk dit voor mij na te zien.

2) Zie over Harman Saftleven en zijn beide oudste zoons Cornelis

15. DE ZOETE BUURT OP DE DELFTSCHEVAART. NAAR EEN TEEKENING DOOR CORNELIS SAFTLEVEN IN HET MUSEUM BOYMANS.

In 1613 kocht Harman Saftleven reeds een huis aan de Delftschevaart bij de Raambrug en in 1619 het ten zuiden belendende huis; in dit laatste overleed de moeder in Januari 1625 en de vader, na in 1626 hertrouwd te zijn met Lucretia de Beauvois, in het voorjaar van 1627. Uit de toen opge- maakte boedelbeschrijving blijkt dat ook de gelijknamige vader van Harman, dus de grootvader van Cornelis, reeds schilderde; behalve portretten worden van hem ook een Bacchus en Ceres en een Christelijke ridder genoemd ¹⁾).

De jongste zoon Abraham, toen 14 jaar oud, werd in het schildersgilde opgenomen en bij den Rotterdamschen schilder Abraham Verlinde in de leer gedaan, om het schilderen te leeren, doch reeds met de Haagsche kermis van 1628 liet hij zijn meester in den steek, toefde dan eenige maanden bij zijn stiefmoeder, om in den herfst van dat jaar, voorzien van penseelen, olie en verf naar Oost-Indië te trekken, waar- heen hem in 1631 nog „afgezette prenten” werden nage- zonden ²⁾).

Het staat vast, dat Cornelis in 1629 nog in het ouderlijk huis op de Delftschevaart woonde en dus alle gelegenheid had om de vroolijke straattooneeltjes, die zich daar afspeel- den, in beeld te brengen. De „soete buiert” moet voor een levenslustig jongmensch van even in de twintig, ook als onderwerp voor zijn teekenkunst, zeker bekoring gehad heb- ben. De hierbij afgebeelde teekening werd in 1930 voor het Museum Boymans verworven ³⁾).

Dat Cornelis toen wel van een grapje hield, bewijst boven- dien het curieuse schilderij, dat hij in hetzelfde jaar 1629 van een advocatenkantoor maakte; sinds 1889 hangt het in het Museum Boymans als nr. 401 van den catalogus.

en Herman, Rotterdamsche Historiebladen III, blz. 666 vlg. Over de geboorteplaats en het geboortjaar van Cornelis heeft Haverkorn van Rijsewijk uitkomst gegeven in Oud-Holland XVII, 239.

1) Giftebrieven van 11 Dec. 1613 en 27 Maart 1632, 14 Januari 1619 en 27 Nov. 1638; Begraafboek 26 Jan.—2 Febr. 1625 en 28 Maart—4 April 1627; Weeskamer nr. 1117. Prot. van notaris Van der Swan nr. 184, blz. 600 en Bredius' Künstlerinventare V, 1630.

2) Later is hij weer schilder en burger te Rotterdam, in 1638 koopt hij het ouderlijk huis op de Delftschevaart bij de Raambrug. Prot. notaris Vitus Mustelius no. 499, blz. 819. Zie Oud-Holland XXXI, 255.

3) Zie Nieuwe Rott. Courant 24 April 1930, Avondblad E.

In verband met deze neiging tot satire en spotternij beschouwe men ook de spotteekening, die Cornelis op veertienjarigen leeftijd op de Dordtsche synode maakte, afgebeeld in Oud-Holland XV, 121.

Na den dood van de stiefmoeder, Augustus 1638, werd het ouderlijk huis verkocht en toen of misschien wel reeds vroeger zal ook Cornelis de wijde wereld zijn ingetrokken, o.a. naar Antwerpen, waar hij met Van Dijck in aanraking kwam en door dezen geschilderd werd. Waar dit portret berust, is mij niet bekend. L. Vorsterman maakte er een gravure naar. Een zelfportret van 1629 bevindt zich in het Louvre ¹⁾.

Hoelang Cornelis in den vreemde heeft rondgezworven, is niet met zekerheid bekend. In 1640 was hij reeds weer te Rotterdam en woonde toen in de Lombardstraat ²⁾.

In 1648 trouwt hij te Rotterdam met de weduwe Catharina van der Heyden; na haar dood in 1654 hertrouwde hij in 1655 met de katholieke Elisabeth Melchior van Avont, jongedochter van Mechelen, wonende te Rotterdam. Uit dit laatste huwelijk werd in 1660 een dochter Maria geboren, die nog binnen het jaar stierf.

In 1669 werd Cornelis tot hoofdman van het Sint Lucasgilde benoemd. Sinds zijn huwelijk woonde hij waarschijnlijk op het Franschewater, waar hij in 1681 overleed en 5 Juni van dat jaar in de Fransche kerk begraven werd.

1) Kramm, Levens en Werken enz. blz. 1435, noemt het een werk van Joost Craesbeeck. Moes, Icon. Bat. nr. 6732 veronderstelt, evenals de directie van het Louvre-museum, dat het een zelfportret is.

2) Oud-Holland XXXI, 256.

DE KERFSTOK IN DE BROUWERIJ

Hiernaer (wordt geprefereerd) Gerrit Cornelisz. brouwer, ter cause ende als reste van byer volgens sijn kerffstock daer-
aff sijnde van date den XIIen dach Octobris anno 1571 met
de somme van hondert ende thien carolus guldens.

Sententiën van preferentiën 22 September 1574.

16. SCHILDERIJ IN DE KAPEL VAN HET
METSELAARSGILDE IN DE
GROOTE KERK.